

Jesper Juul

Agressiivsus

Teejuht agressiivsete laste ja noorte
paremaks mõistmiseks

Väike Vanker⁺

Jesper Juul

Agressiivsus

Jesper Juul

Agressiivsus

Teejuht agressiivsete laste ja noorte
paremaks mõistmiseks

 Väike Vanker

Tõlgitud raamatust: Jesper Juul „Aggression. A new and dangerous taboo?”

Copyright © Jesper Juul 2012

Published by agreement with Leonhardt & Høier Literary Agency A/S,
Copenhagen

Jesper Juuli koduleheküljed asuvad aadressidel:

www.dfti.dk/

www.family-lab.com

www.jesperjuul.com

Tõlkija: Heili Saia

Toimetaja: Merle Hirvlaan

Korrektor: Merle Hirvlaan

Kujundus: Anna Lauk

Tõlke autoriõigus: Heili Saia ja Väike Vanker, 2013

Autoriõigus: OÜ Väike Vanker, 2013

Tõlke kõik õigused kaitstud. Ilma autoriõiguse omaniku eelneva kirjaliku loata pole lubatud ühtki selle väljaande osa paljundada ei mehaanilisel, elektroonilisel ega muul viisil.

Kirjastus Väike Vanker teavitab Teid e-posti teel iga uue raamatu ilmumisest, kui registreerite: <http://www.print.ee/registreeri/>

ISBN 978-9949-9152-3-1

Sisukord

Autori eessõna	7
„Ära ole nii vihane!”	9
I Vaimne tervis	13
Eneseteadvus	17
Täiskasvanute agressiivsus	20
II Me ei taha vägivalda!	28
Kuidas agressiivsust ja vägivalda defineerida?	29
„Või muidu...!”	34
Lastevaheline agressiivsus	39
III Agressiivsuse juured	42
1. <i>Vajadus tunda end teise inimese jaoks väärtuslikuna</i>	46
2. <i>Koostöö</i>	48
3. <i>Lojaalsus</i>	49
Tõkestatud suhtlusprotsessid	50
1. <i>Vanus</i>	50
2. <i>Sugu</i>	50
3. <i>Kultuuriruum</i>	51
4. <i>Enesehinnang</i>	52
Kui agressiivsus vallandub	53

Kes on vastutav?	55
Lapsed on ohvrid	56
Kuidas lapsed koostööd teevad?	59
Provokatsiooni allikad	62
1. Lapsevanemad	62
2. Lasteaiad	65
3. Koolid	66
IV Agressiivsusega toime tulemine	68
Konstruktiivne ja destruktivne agressiivsus	69
Tõelised kiusajad	77
Täiskasvanute oluline ja abistav käitumine	78
Lapsevanemad kui kiusajad	79
Õdede-vendade vaheline võistlus	80
V Moraalne või eksistentsiaalne?	83
Viis sammu	89
1. Dialoog	90
2. Huvi	91
3. Uudishimu	92
4. Märkamise ja kinnitamine	93
5. Isiklik tagasiside	93
Protsess ongi eesmärk	94
Oluliste inimeste kaasamine	96
VI Empaatia – vastumürk vägivalle	98
VII Kui teie laps on agressiivne	101
VIII Kokkuvõte	105

Autori eessõna

Valisin hoolikalt selle raamatu ingliskeelse väljaande pealkirja ja alapealkirja: „Agressiivsus! Kas uus ja ohtlik tabu?” Siin tõstatub kaks olulist küsimust:

1. Kas emotsioonide kogum, mida psühholoogid *agressiivsuseks* nimetavad, on saanud uueks tabuks?
2. Kas *agressiivsuse* tabuks muutmine on ohtlik?

Minu motivatsioon selle raamatu kirjutamiseks on kindel uskumus, et vastus neile kahele küsimusele on selge „Jah!”

Ma mäletan selgelt, kui ma esimest korda mõistsin, et „agressiivsus” on saanud (teatud laste puhul) professionaalsete pedagoogide, psühholoogide, terapeutide ja lastevanemate standardvastuseks. 1997. aastal juhendasin ühe n-ö „käitumisraskustega” laste asutuse personali. Me rääkisime mõningatest katsumustest, millega töötajad teatud laste puhul kokku puutusid. Töötajad tutvustasid mulle mõnd last sõnadega: „See on (John) ja tal on probleem agressiivsusega”. Olles seda juba paar korda kuulnud, küsisin neilt: „Mida te sellega mõtlete?” Ma ei olnud selle pseudodiagnoosiga tuttav. Mulle vastata püüdes kordasid töötajad lihtsalt oma esialgset standardvastust, esitades seda seekord kui *kliinilist diagnoosi*. Kui proovisin nende mõttekäigu kohta rohkem uurida, muututi kannatamatuks, ja teatati pikema jututa: „Ta on *agressiivne!*” Mina küsisin selle peale: „Ja kelle jaoks see endast probleemi kujutab?” Nüüd oldi juba minu suhtes täiesti lootust kaotamas. Kuigi neile näis see diagnoos täiesti loomulik, tavaline ja enesestmõistetav, ei suutnud mina sellega kuidagi nõustuda.

Kui töötajad rääkisid veel ühest „käitumisraskustega” poisist (95% neist olid poisid), andes talle sarnase diagnoosi, küsisin ma: „Kas keegi on temalt kunagi küsinud, mille pärast või kelle peale ta vihane on?” Töötajad vaatasid mind tummakslööduna. Kohusetundlikult tuhnisid nad oma failid läbi ja raputasid päid. Lastelt ei olnud mingit tagasisidet. Keegi ei olnud iialgi küsinud kõige rohkem asjasse puutuvatelt isikutelt kõige ilmsemaid küsimusi. Kui õppisin neid noori ja nende taustu paremini tundma, mõistsin, et oli isegi ime, et keegi neist polnud veel kedagi ära tapnud. Oli õudne ja hirmutav kuulda sellest vägivallast ja väärkohtlemisest, mida olid laste kallal toime pannud nende vanemad, kasu- või vanavanemad ja/või kasvatajad-õpetajad. Ja ometi iseloomustati neid vaid nende *agressiivsuse* kaudu – ja raviti nende *agressiivset sotsiaalset käitumist*.

Need lapsed ei olnud traditsioonilises mõttes vägivaldsed. Nad ei rünnanud oma vanemaid, kasvatajaid ja terapeute kaigaste, nugade ega isegi mitte rusikatega. Nende relvadeks olid enamasti vaid vandesõnad ning vahel tuli noortel ette ka mõningaid omavahelisi rüselemisi. Siiski oli nende enesevalitsus tublisti parem, kui enamik täiskasvanuid selleks võimelised on – eriti olukordades, kus nad on viimse piirini aetud. Sellele vaatamata oli eesmärk nende agressiivsust ravida. Minu meelest on see sama, mis ravida raske kopsupõletikuga inimest vaid kõhasiirupiga, ilma antibiootikumide kirjutamata. Või diagnoosida ja ravida inimestel teisi täiesti inimlikke emotsioone, nagu *armastus, õnn, kurbus* või *lein*, nagu need oleksid tõsised kliinilist ravi vajavad haigused. Selline hoiak põhjustab hoolimatust, samamoodi nagu hoolimatus, mida noored on kogenud, põhjustab neil seda viha ja frustratsiooni, mida püütakse ravida. Paljudes riikides on jõutud selleni, et professionaalide hoolimatus on suurem kui hoolimatus peredes. Statistika küll seda ei näita – see näitab vaid, et järjest rohkem lapsi on „erivajadustega”, „käitumisraskustega” või „sotsiaalselt ebapädevad”. Saatuse irooniana väljastavad seda statistikat need samad professionaalid, keda võib lugeda selle hoolimatuse eest vastutavaks.

Hiljutine Taanis tehtud uurimus (2012) esitas paljastavaid fakte. Esimest korda sotsiaalteaduste ajaloos küsiti eelkoolialiste laste käest oma vaate-

nurga avaldamist. 24% poistest ei tundnud end lasteaias või muus lastehoiuasutuses hästi. Sellele vastasid nende (enamasti naissoost) kasvatajad, väites, et 22% poistest kuulusid „riskigrupi” oma probleemse käitumise tõttu. Õpetajate selline hinnang tähendab, et peaaegu veerand kolme- kuni kuueaastastest poistest saavad sildi külge. Vaid väga väike osa neist poistest on koduse hoolimatuse ja väärkohtlemise ohvrid. See on nii professionaalne kui riiklik häbi Taani haridussüsteemile, mida üle maailma peetakse tihti haridussüsteemide etaloniks ja *ideaalseks mudeliks*.

„Karmid sõnad,” mõtlete kindlasti, ja teil on õigus. Me peame mõistma ja endale tunnistama, et oleme sattunud väga ohtlikule rajale. Me peame õppima *agressiivsusega* toime tulema enne, kui liiga paljud inimesed kahju saavad.

„Ära ole nii vihane!”

„Me mõistame sind. Tõesti, mõistame... aga sa ei tohi nii vihane olla!”

Teraapia nimel kannavad professionaalid seda sõnumit tuhandete väärkoheldud ja hüljatud lasteni. Nad on seda teinud aastaid ja jätkavad sellega. See ajab *mind* vihaseks. Professionaalid peaksid teadma, mida teevad. Ma mõistan, miks paljud lastevanemad sellega kaasa lähevad, seepärast pean igal võimalusel andma oma parima, et nende vaatenurka muuta.

Sajandivahetusest alates on hakatud lastehoidudes, -sõimedes, -aedades ja koolides vihaseid ja frustreeritud lapsi diskrimineerima. Nüüdseks on see tendents jõudnud sellisele tasemele, kus *agressiivsusest* on saanud *tabu*. See on sarnane *seksuaalsuse* küsimusega, mis põrkus samuti moraalsete hinnangutega ilma professionaalsuse ja inimliku mõistmissoovita. Tegelikult võib *agressiivsus* tabuna *seksuaalsuse* küsimusest isegi ohtlikum olla, kuna viimane üksnes võõrandas inimesed naudingust ja lähedusest. Agressiivsus kui tabu on aga ohtlik laste vaimsele tervisele, enesehinnangule ja sotsiaalsele enesekindlusele.